

KERTINĖ PARAŠTĖ

Apdovanoti nusipelnusieji Lietuvos kultūros žmonės

Pasaulio lietuvių dainų šventės dieną Vilniaus Vingio parke, trisdešimties tukstančių dainininkų ir keletą kartų didesnės klausytojų bei žiūrovų minios akivaizdoje, Lietuvos Kultūros ministras Saulius Šaltenis, pakilęs į dirigentų pakylą, paskelbė Lietuvai ir jos kultūrai nusipelnusių žmonių apdovanojimus Karaliaus Mindaugo atminimo medaliais. Jūs nukalė žymus dailininkas, tautinės premijos laureatas Petras Repšys.

Dainų šventės dalyvių ir minios katutėmis buvo sutiktas ministro pranešimas, kad Karaliaus Mindaugo medaliu apdovanojamas visiemis žinomas poetas Kazys Bradūnas. Ministras pasakė, kad išeivijoje jo parašyti eilėraščiai, įvairiais keliais patekę į Lietuvą, tvirtino tautietį meilę pavergtai Tėvynei, pagarbą kovotojams už jos laisvę, žadino taurius jausmus. Priėmęs apdovanojimą ir nuosirdžiai už jį padėkojęs, Kazys Bradūnas pasikaitė minios šiltai priimtą savo eilėraštį.

Tokį pat garbės žymenį — Karaliaus Mindaugo medaliu — ministras įteikė vilniečiui profesoriumi Povilui Čibirui. Lenkų okupuotame krašte lietuviškais vakarais, paskaito-

mis, spausdintu žodžiu jis žadino ir puoselėjo lietuviybę.

Medalis buvo įteiktas ir Punsko krašto lietuviui Juozui Vainai, įkūrusiam ir dabar, sulaukusiam 82 metų, vadovaujančiam lietuviškam Punsko etnografiniam muziejui.

Už ilgametį ir kruopštų darbą rengiant didįjį akademinį lietuvių kalbos žodyną medaliu taip pat pelnė lituanistė Klementina Vosyltė.

Apdovanojimas paskirtas ir buvusiam Sibiro tremtiniui Stasiui Ankevičiui, dar anais, sovietiniais laikais Vinco Kudirkos gimtinėje — Paežeriųse (Vilkaviškio rajonas) išsaugojusiam senąją istorinę sodybos kėlė, joje įsteigęs ir puoselėjęs Lietuvos himno — Tautiškos giesmės autoriaus muziejų. Stasys Ankevičius išsaugojo taip pat Vinco Kudirkos asmeninį smuiką, kurio vertė neįkainuojama, ypač dabar, artėjant Lietuvos himno (Tautiškos giesmės) sukūrimo šimtmečiui. Kadangi pats Stasys Ankevičius dėl senyvo amžiaus ir negalios pats negalėjo atvažiuoti į sostinę, medaliu jį apdovanojo jo dukterė.

Algimantas Antanas
Naujokaitis

Padėka ir atsisveikinimas

Kiekvienierių metų vasarą viena jos mėnesių *Draugo* kultūrinis priedas neišėina — kartais tai būna liepa, kartais rugpjūtis. Šiais metais šis, rugpjūčio 1 dienos *Draugo* kultūrinio priedo numeris yra paskutinis prieš vasaros pertrauką. Tačiau jis taip pat yra paskutinis šios redaktorės sudėtas, todėl šia proga reikia turbūt parašyti keletą žodžių.

Po šešiolikos metų pasitraukdama iš šio darbo, noriu nuosirdžiai padėkoti visiems *Draugo* priedo bendradarbiams, rašytojams, poetams, literatūros, meno ir muzikos kritikams, knygų recenzentams ir žurnalistams, kurių dėka visą tą laiką *Draugo* priedas gyvavo, o kartais ir suklestėdavo, pavyzdžiui, tuo vieną kartą per gyvenimą duodu Lietuvos atgimimo ir nepriklausomybės atkūrimo laikui („Bliss was it at that dawn to be alive...“). Nemaziau svarbus buvo ir „Drau-

go“ darbuotojai — redaktorės, rinkėjos, korektorės, administratorės, spaustuvės žmonės. Tik jų pasiaukojimu, darbu ir rūpestiu ši keturių puslapių *Draugo* dienraščio savaitinė dalis galėjo stengtis padaryti nors ir kuklų įnašą to, ką mes mylime ir galbūt už visą ką pasaulyje labiausiai branginame, dėl le — Lietuvos gerovei, Lietuvos kultūrai, Lietuvos ateičiai. Norėčiau pradėti juos vardinti, nes jų tarpe yra tiek brangių žmonių, su kuriais teko per tuos šešiolika metų bendrauti, bet reikia nuo to susilaikyti — sąrašas pasidarytų labai ilgas, ir nenoromis, kas nors būtų praleistas. Bendradarbiai ir *Draugo* pagalbininkai žino, kas jie yra, tepriima jie nuosirdžiausia padėka ir šilčiausius jiems jausmus. *Draugo* kultūrinis priedas vėl pradės eiti šių metų rugšėjo mėnesį, po Darbo šventės Amerikoje savaitgalio.

Aušra Liulevičienė

Šiame numeryje:

Lietuvos kultūrininkų apdovanojimai • Pasaulio lietuvių dainų šventė • Nuomonės ir pastabos • Jurgio Jankaus „Auksinis vabaliukas“ • Nijolės Jankutės eilėraščiai • AABS konferencija • Knygos

Pasaulio lietuvių dainų šventės atgarsiai

Į „Draugo“ korespondento Lietuvoje Algimanto Antano Naujokaicio klausimus atsako Lietuvos liaudies kultūros centro ir Pasaulio lietuvių dainų šventės direktorius Juozas Mikutavičius

1998 metų Pasaulio lietuvių dainų šventės ženklas

— Kuo skyrėsi ši praėjusį antrąjį Pasaulio lietuvių dainų šventė nuo pirmosios? Repertuaru, jo atlikimo kokybe, šalių, dalyvių skaičiumi ir panašiai?

— Daug kuo skyrėsi, bet toli gražu ne visi tuos skirtumus galėju pastebėti.

Pirmiausia, po ketverių metų, mes patys gerokai pasikeitėme, užsienio šalyse gyvenantys lietuviai labiau pasitikėjo mūsų tarnybomis. Šioje šventėje, kaip ir 1994-ųjų metų, dalyvavo JAV, Kanados, Argentinos, Australijos, Vokietijos, Lenkijos, Latvijos, Ukrainos, Rusijos Gudijos meniniai vienetai. Lyginant su 1994 metų šią šventę papildė Didžiosios Britanijos, Brazilijos, Gruzijos šokėjai ir dainininkai.

Man, kaip meninės programos lyginti yra gana sunku. Ir tuometinės, ir šių metų dainų šventės programos turėjo vieno ar kitokių privalumų. Iš esmės tai naujos programos su kitokiais užmąymais ir sprendimais. Pavyzdžiui, Šokių dienas palyginti neįmanoma visiškai lyginti su 1994-ųjų metų programa. Tai buvo visiškai nauja teatralizuota programa, kokios Lietuvoje dar nebuvo. Ansamblių vakaras visa savo išraiška skyrėsi nuo praėjusios Dainų šventės. Tradiciškai, mano supratimu, buvo Dainų dienos programa, bet ir čia galima surasti daug naujų dalykų. Nudžiugino jaunimo dalies programa, jos repertuaras ir labai kūrybiškas dirigentų darbas, gebėjimas uždegti vaikus, jaunus, įsikverbtį į jų pasaulį.

— Kultūros istorikai teigia, kad kanklės — bene archaišiausias (seniausias) baltų muzikos instrumentas. Ką galėtumėte pasakyti apie pirmąjį Dainų šventės renginį — kanklių muzikos vakarą?

— Taip, kad kanklės — vienas seniausių muzikos instrumentų tiesos daug, bet kad archaišiausias, nenorėčiau sutikti, nes dabartinės kanklės nuo tradicinių kanklių skiriasi kaip diena ir naktis. Jos ganėtinai išstobulintos ir jomis galima atlikti sudėtingą muziką. Kita vertus, ir pati muzika (su mažomis išimtimis) „Skambėkite, kanklės“ vakare buvo kompozitorių profesionalų sukurta. Maniau, kad tai buvo įsimintinas vakaras, kuriame kankliavo mokslus baigusios kanklininkės, suburtos Linos Naikelienės. Ji ir buvo šio vakaro sumanytoja.

— Ar ne naujiene buvo dainų konkursas „Muzikinis viešbutis“? Kurios dainininkų grupės tapo šio konkurso laureatais? Nepamirškite ir chorų konkurso nugalėtojų. Ką galite pasakyti apie užsienio lietuvių chorų?

Dainų šventė, dainų konkursas „Muzikinis viešbutis“ tarpusavyje labai gražiai dera. Visiškai nesvarbu, į kokią formą daina yra įvelkama. Daina visuomet išliks daina, nes ji yra aukštesnė vertybė.

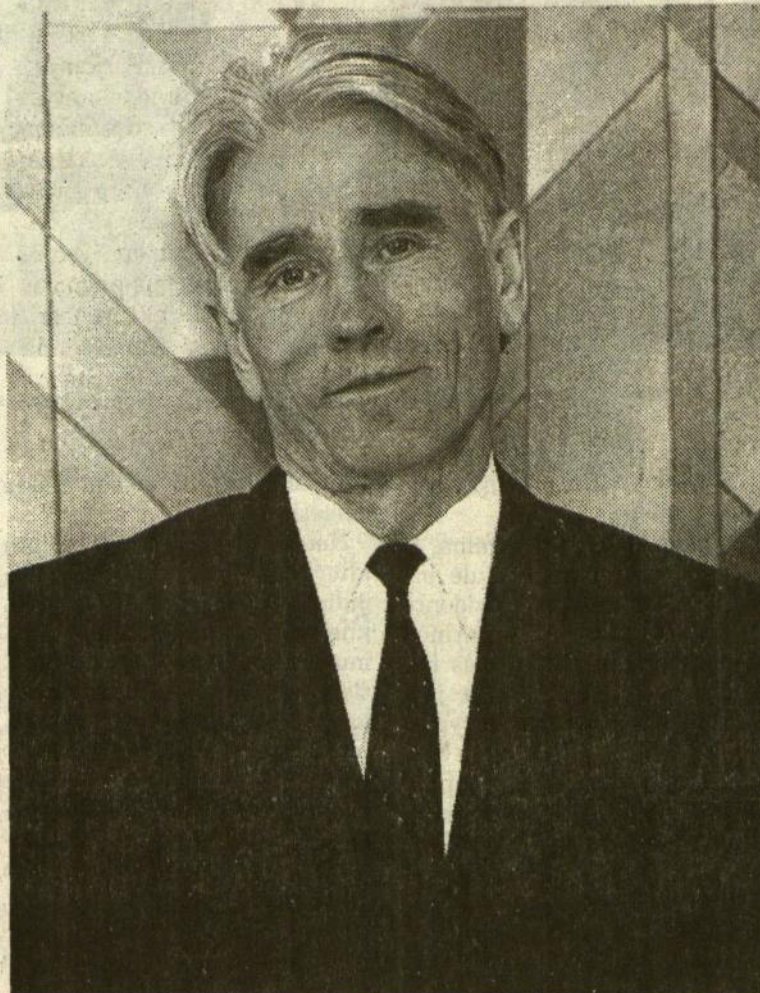
„Muzikinio viešbutio“ atsiradimas Pasaulio lietuvių dainų šventės programoje buvo ir netikėtai naujas dalykas, ir visais atžvilgiais prasmingas.

Dainų šventės rengėjai visuomet turi galvoti ne tik apie šios puikios tradicijos išlaikymą, bet ir jos dėka daromą didžiulę įtaką žmonėms. Šie abu reikiniai skirti dainos išaukštinimui, jos populiarinimui — jie yra skirti žmonėms. Tėvams, vaikams, anūkams, močiutėms. Daina padeda žmogui gyventi. Tai puiku!

Man, kaip Pasaulio lietuvių dainų šventės direktoriui, malonu, kad jauni, talentingi dainos kūrėjai buvo apdovanoti Dainų šventės medaliu, skirtu Valstybės atkūrimo 80-mečio jubiliejui, Dainų šventės istorijai bei Vinco Kudirkos tautiškos giesmės sukūrimo 100-mečio jubiliejui.

Kitas ne mažiau svarbus — Choro konkursas, kuris baigėsi kamerinio choro „Brevis“, giedančio Šv. Kazimiero baznyčioje, pergale (vadovas Gintautas Venislovas). Antrajame ture dar varžėsi Panevėžio moterų choras „Volunge“ (vadovė Gražina Viržonienė) ir Klaipėdos mišrus choras „Aukuras“ (vadovas Alfonsas Vildžiūnas).

Kalbėti apie išeivijos chortus reikalus, o tuo labiau vertinti choras, yra gana sunku. Tuo labiau, kad į šią Pasaulio lietuvių dainų šventę atvažiuo maža dalis dainininkų. Gal tik Australijos choras buvo pilnos sudėties. Maniau, kad chorai

Pasaulio lietuvių dainų šventės direktorius Juozas Mikutavičius

išeivijoje išgyvena tam tikrą krizę.

— Folkloro dieną nuo muzikos ir dainų skambėjo visas Sereikiškių parkas, mūsų senųjų pilių aplinka. Bent trumpai apibūdinkite folkloro dieną. Ar joje dalyvavo lietuviai išeiviai? Koks jų įspūdis?

— Folkloro dienoje buvo pristatyta Lietuvos sričių etninės (tradicinės) kultūros mozaika su audimo, pynimo kalvystės, mezgimo ir kitais amatais. Buvo parodyta regionų tautinė virtuvė. Nacionaliniame muziejuje buvo atidaryta taikomojo liaudies meno paroda.

Pazintinė, bendravimo prasme, ši diena buvo pati nuosirdžiausia. Maniau, kad ir valstybės prezidentas Valdas Adamkus liko patenkintas, apsilankęs Sereikiškių parke. Tai buvo labai nuosirdus, pagarbus susitikimas su Folkloro dienos dalyviais, lankytojais.

Šioje dienoje dalyvavo dai-

ninkai iš Latvijos, Gruzijos ir Australijos. Sunkoka spręsti apie kitų žmonių patirtus įspūdžius, bet manau, kad ši diena jų atmintyje išliks ilgai. Kaip ir pati Dainų šventė.

— Kokius užsienio lietuvių ansamblius išskirtumėte Kalnų parke vykusiam koncerte ir šokėjus — šokių dienoje? Kaip įvertintumėt Šokių dienos programą?

— Kalnų parko programoje dalyvavo tik Lietuvoje veikiančios dainų ir šokių ansambliai. Kiek žinau, kituose šis mūsų gana populiarus žanras nepuoselėjamas. Žinoma, išskyrus kažkada išeivijoje garsėjusį Mikulskių vadovaujamą Čiurlionio ansamblį.

Šokių dienos programa negalėjo apsieiti be tokių puikių išeivijos ansamblių, kaip Toronto „Gintaras“ (vadovaujamo Ritos ir Jono Karasiejų), Lemont, Illinois, „Spindulio“ (vadovaujamo Rasos Paskočinienės ir Au-

dros Lintakienės), Melbourne, Australijos „Gintaro“ (vadovaujamo Dalios Antanaitienės) bei kitų, gerai paruošusių Šokių dienos programą.

Pati Šokių dienos programa buvo gana įspūdinga. Tai naujas reiškinys Pasaulio dainų šventės istorijoje. Suprantama, vertinimų bus gana įvairių, bet tai, kad tokia sudėtinga tema buvo išlaikyta stilinga forma — tai puiku. Tik analizuodami šią Šokių šventę galime surasti būsimos ar būsimų Šokių dienos programų kryptį.

— Įspūdingai skambėjo dainos, pučiamųjų orkestrai Vingio parke. Girdėjosi nauji, jaunų kompozitorių, dirigentų vardai, tarp jų ir čekietis Darius Polikaitis. Ką galėtumėte pasakyti apie Dainų dieną?

— Buvo labai spalvinga diena su Valstybės dienos renginiais, eitynėmis ir programa Vingio parko estradoje. Vienokių ar kitokių trūkumų buvo, bet svarbiausia — ir atlikėjų estradoje, ir žiūrovų sektoriuose, visame parke tvyrojo gera, pakili nuotaika. Daina valdo žmonių jausmus, veda savais keliais. Daugybė dainų su puikiomis melodijomis, gerais tekstais kiekvieną mintyse apvedžiojo kelis kartus per mūsų mažytę Lietuvą. O vaikams, jaunimui koks įspūdis! Visose Dainų šventės programose jie susitinka su menininkais, iškiliais kultūros žmonėmis.

Suprantama, kad Dainų dienos programa turėjo ir savų trūkumų. Dabar jau aišku, kad ne visi kūriniai pasiteisino. Ateityje to turime išvengti.

— Ar lietingos dienos neatbaidė vilniečių lankyti Dainų šventės renginiuose? Kiek bilių parduota? Ar šventėje pastebėjote daug užsieniečių, turistų? Ar jau gavote iš užsienio kokių žinių, atsiliepimų apie Pasaulio lietuvių dainų šventę?

— Maniau, kad kiekvienam žmogui daug reikšmės turi nusiteikimas, kitaip tariant, pasirušimas. Kai esi geros, pakili nuotaikos, tuomet ir lietingas oras nėra toks baisus. Tą

(Nukelta į 2 psl.)

Taip prasidėjo Dainų diena sostinėje, Vingio parke.

Ramūno Viskučio nuotrauka

Pasaulio lietuvių dainų šventės atgarsiai

(Atkelta iš 1 psl.)

įrodė ir vilniečiai bei Vilniaus svečiai savo gausių renginių lankymu. Į koncertus atėję su pakilia nuotaika, jie daug prisidėjo prie labai nuosirdžios ir dvasingos atmosferos sukūrimo. Tą labai gerai įvertino visų programų kūrėjai.

Dar nespėjome suskaičiuoti, kiek į kokią renginį bilietai pardavėme, bet pagal gautas pajamas matyti, kad lyginant su 1994 metais augimas yra ženklus: Kita vertus, kiek žiūrovų buvo Kalnų ir Vingio parkuose, tiesiog, neįmanoma, nusakyti, nes nėra priemonių apsaugoti šiuos renginius nuo žmonių, plustančių be bilietai.

Kad žiūrovų gerokai padaugėjo iš užsienio šalyse gyvenančių lietuvių, kitų tautybių turistų sąskaita — tai tiesa. Ir tai labai gerai, nes tokius renginius, kaip Pasaulio lietuvių dainų šventė, būtina rodyti visiems užsieniečiams, tame tarpe ir lietuviams. Dainų šventės pagalba mes galime daug ką pasakyti apie savo kraštą, kultūrą, istoriją, puoselėjamas tradicijas, gyvenimo būdą ir kitką.

— Girdėti — vertinimai yra gana palankūs, ir tai paglosto kūrėjų savimeilę.

— Ant Jūsų, Dainų šventės direktoriaus, pečių buvo užkrauta visa atsakomybė už šio didelio ir svarbaus renginio organizavimą. Kaip sekėsi, kokias kliūtis teko įveikti? Ar jautėte paramą iš Prezidento Valdo Adamkaus?

— Patį Dainų šventės vyksmą galima būtų prilyginti galingai mašinai. Nemažai reikia padėti pastangų, kol ją paleidi, bet kai

Lietuvos prezidentas Valdas Adamkus tarp Pasaulio lietuvių dainų šventės Folkloro dienos dalyvių.
Ramūno Virkučio nuotrauka

Ji pradeda veikti — sustabdyti neįmanoma.

Žinoma, moralinė parama, iš kur ji bebūtų, tai didžiulė pasipirtis. Tiesiogiai su Prezidentu Valdu Adamkumi aptarinėti kokius nors Dainų šventės reikalus neteko, bet visada jaučiau, kad prezidentūroje vyrauja geroji dvasia. Tą pajutau bendraudamas su Prezidento aplinkos žmonėmis. Mes vieni kitus supratome iš pusės žodžio. O už puikų Dainų šventės kūrėjų priėmimą prezidentūroje esu labai dėkingas Prezidentui. Jo dėmesingumas kultūros žmonėms, šventės rėmėjams, organizatoriams labai gerai nuteikė darbui. Žmogus toks padaras,

kad jam visur ir visada reikia dėmesio.

Neteko įveikti labai rimtų kliūčių, galinčių sužlugdyti šią didingą kultūros programą, kuri vienodai reikšminga tiek mums, gyvenantiems Lietuvoje, tiek mūsų tautiečiams kitose valstybėse. Tačiau abejingumo, menko supratimo arba visiškai nesupratimo Dainų šventės reikšmės — kaip dvasinio pagrindo, vienijančio žmones, buvo pakankamai. Matyt, mes jau tokia tauta. Susidaro įspūdis, kad dar yra pakankamai žmonių, kuriems neigti — žymiai patogiau, nei teigti.

— Per Dainų šventę ruošimą nuo pat 1990 metų Jūs ben-

draujate su kitose šalyse gyvenančiais ir dirbančiais lietuvių meninių vienetų vadovais, dalyviais, kitais kultūros žmonėmis. Ką Jums ir Jūsų Kultūros centrui duoda šis bendravimas?

Mūsų — kultūros specialistų — bendravimas yra darbinio pobūdžio. Mes keičiamės nuomonėmis apie egzistuojančias problemas. Temos gana įprastos — mėgėjų kūrybos puoselėjimas, jaunimo auklėjimas, švenčių, seminarų, kursų veikla, žanrų išlikimo problemos ir kt. Tai svarbūs dalykai, ne vien nuo kultūros žmonių priklausantys, bet nuo šių temų atitrūkti nepavyksta.

Kita bendravimo sritis — tai išeivijos meninių vienetų dalyvavimas Pasaulio lietuvių dainų švenčių programose. 1990 metų Dainų šventėje dalyvavo tik „Grandinėle“ iš Cleveland'o ir dar kelios šokėjų poros iš Argentinos. 1994 ir 1998 metų Pasaulio lietuvių dainų šventėse dalyvavo virš tūkstančio išeivijos šokėjų ir dainininkų. Daug kas pastebi, kad Dainų šventės atlieka labai kilnią misiją vienant tautą.

Užsimezgusi draugystė tarp šokių, chorų vadovų, pačių dalyvių leidžia geriau suprasti vieniems kitus, prisidėti prie kultūros tapatumo išsaugojimo. Kanadoje, Amerikoje, Australijoje, Lenkijoje ir kituose kraštuose rengiamos dainų, šokių šventės yra žmonių subrandintos vertybės, saugančios tautinę dvasią ir mūsų visų vienybę. Tai tartum maži upeliukai įsilejantys į didingą upę.

Naudodamasis proga, noriu Lietuvos liaudies kultūros centro, Dainų švenčių fondo vardu nuoširdžiai padėkoti „Rambyno“ (Omaha, Nebraska, JAV), „Dainavos“ (Philadelphia, Pennsylvania, JAV), „Dainavos“ (Čikaga), Lietuvių operos, Palaimintojo Jurgio Matulaičio misijos (Lemont, Illinois), „Aušros vartų“ (Hamilton, Ontario, Kanada) chorams ir dainininkams, o taip pat šokių ansambliams „Klumpė“ (Wisconsin, JAV), „Grandis“ (Čikaga), „Spindulys“ (Lemont, Illinois), „Žilvinas“ (Philadelphia), „Sambūris“ (Boston), „Gintaras“ (Toronto) vadovams ir veikėjams už jų paaukotą darbą.

Atskirai noriu padėkoti visiems chorų, šokių vadovams, atlikėjams už labai rimtą jų poziciją į pasirinktą veiklos sritį, už profesionalų darbą rengiant Pasaulio lietuvių dainų šventės programas.

Iki pasimatymo Vilniuje 2002-aisiais metais!

Nuomonės ir pastabos

Skaitykime ir dalinkimės mintimis apie Dievo baudžiamą Lietuvą

Kalbininkas — kalbotyros specialistas, neklystantis savo parašytuose žodžiuose, profesorius Antanas Klimas, nuvažiuojęs iš komunistinės okupacijos išsilaisvinusią Lietuvą, rado ją:

„geresnę ir gražesnę (nei jis buvo galvojęs): labai geri keliai, nėra nė vieno šiaudinio stogo, laukai visi ir visur rūpestingai įdirbti ir apšėti, beveik visos sodybos tvarkingos, apsuptos nemažų sodelių. Laukuose ir pievose visur gausi gražių karvių bandos, Lietuvos miestai atrodė gana gražiai: švarūs, daug medžių, gelių... Krautuvėse eilių niekur nesimatė, jose buvo visko: mėsos, kiaušinių, dešrų, duonos, įvairių pieno produktų.“

Kaip poezijos mėgėjas, profesorius Klimas galėjo bene Mykolo Vaitkaus žodžiais (kurios jis tikrai yra buvęs skaitęs) reikšti padėką Dievui už pavasario gražumą stebuklingą ir dosnumą taip gausingą.

Tačiau, kai profesorius, šešis kartus lankęs Lietuvoje, dabar randa baisiai suniokotą ir suniekintą Lietuvos kaimą, recenzuodamas poeto Justino Marcinkevičiaus poezijos knygą *Žingsnis*, poeto dėkojimą už rudeninį saulės spindulį ėmėsi nuo skaitytojų nuslėpti, išreikšdamas nepasitenkinimą, kodėl poetas jį (tą eilėraštį) knygon įkišo. Betgi *Draugo* redakcija, nenorėdama skaitytojų apvilti, eilėraštį su pluoštu kitų išspausdino įkandin Klimo recenzijos.

P.S. Priedu atšvaitus:

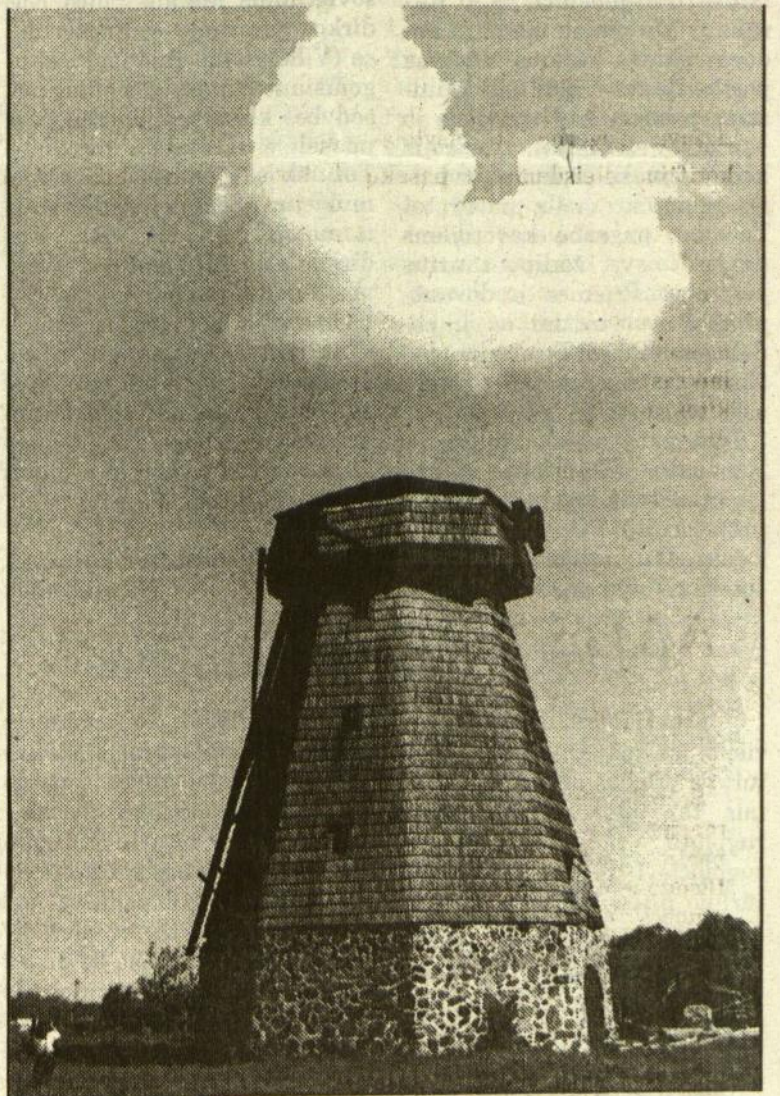
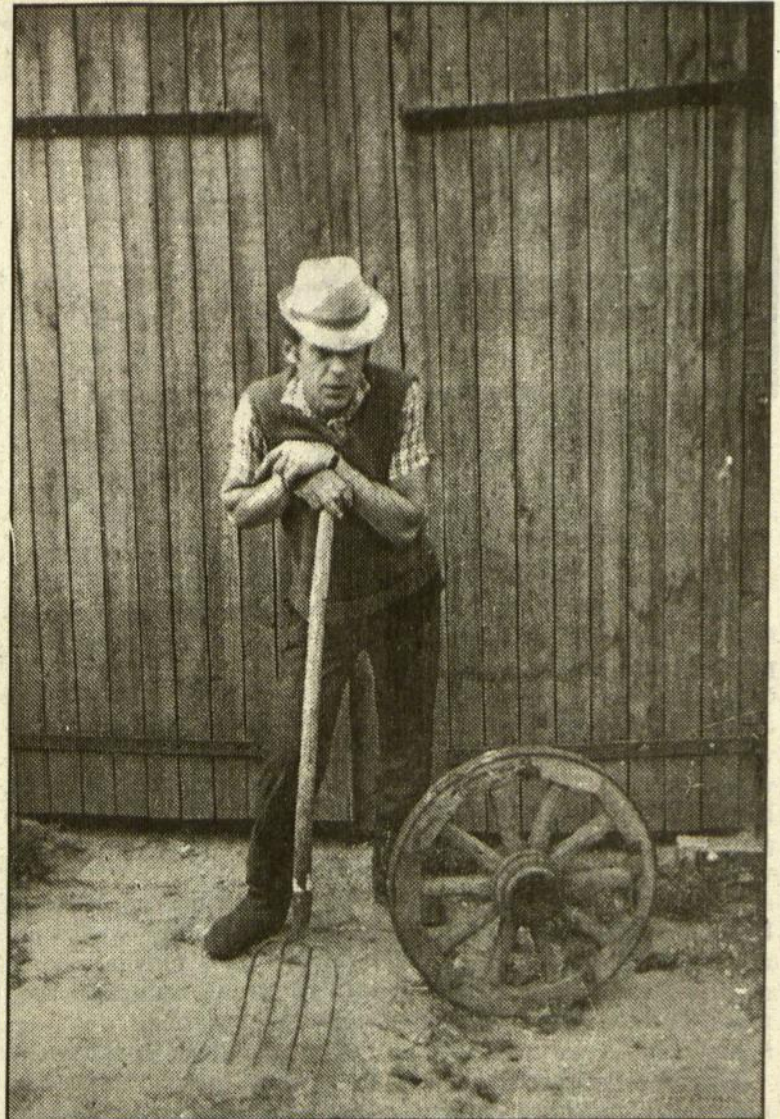
1. Profesoriaus Antano Klimo „Keleivio pastabos: žydinioje pavasario Lietuvoje“ iš *Tėviškės žiburių* (1991.7.23, Nr. 30);

2. Antano Klimo „Graudus atsivertimas su tėviške“ (*Draugas*, 1998 m. birželio 27 d. Nr. 125) su pluoštu Justino Marcinkevičiaus eilėraščių.

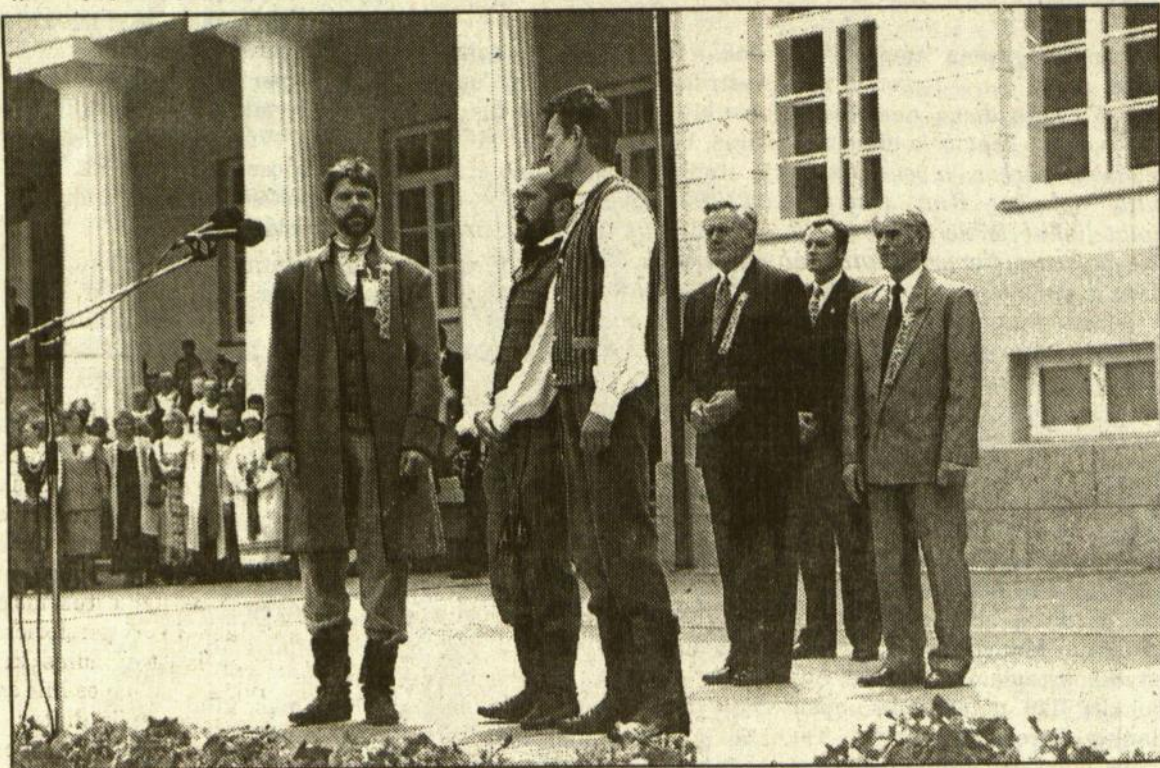
3. Literatūros mokslininko ir kritiko Vytauto Kubiliaus straipsnis „Lietuvos inteligentija posovietinėje erdvėje“, spausdintas *Draugo* priede kartu su profesoriaus Antano Klimo recenzija Justino Marcinkevičiaus knygos *Žingsnis*.

Kam tik šis straipsnių rinkinys pateks į rankas, nagrinėkite visi, bandydami surasti už ką Lietuva yra Dievo baudžiama.

A.A. Simmons
Chicago, Illinois

Ričardo Šileikos nuotrauka

Pasaulio lietuvių dainų šventės atidarymas prie prezidentūros rūmų Vilniuje 1998 m. liepos 3 d. Priekyje — šventės vėliavą pakėlę šios šventės dalyviai. Už jų stovi: Lietuvos prezidentas Valdas Adamkus ir šventės direktorius Juozas Mikutavičius.

Ramūno Virkučio nuotrauka

Pasaulio lietuvių dainų šventės folkloro diena — Varėnos rajono dainininkai Sereikiškių parke.

Ramūno Virkučio nuotrauka

Šokių diena Vilniaus Žalgirio stadione.

Ramūno Virkučio nuotrauka

Iš auksinės plunksnos — „Auksinis vabaliukas“

NIJOLĖ JANKUTĖ

Yra toks senas kupiškėniškas žodis — ūturoti, t. y. ilgai, ramiai ką nors pasakoti, pasižvelgti su klausytojais. Tamsūs rudens vakarai, kai už langų striubauja vėjas, taškydamas pirmąjį drėblių, šiltų troboj prie žibalinės verpiant, pančius vejant, kojines adant budavo geriausia pasiūti.

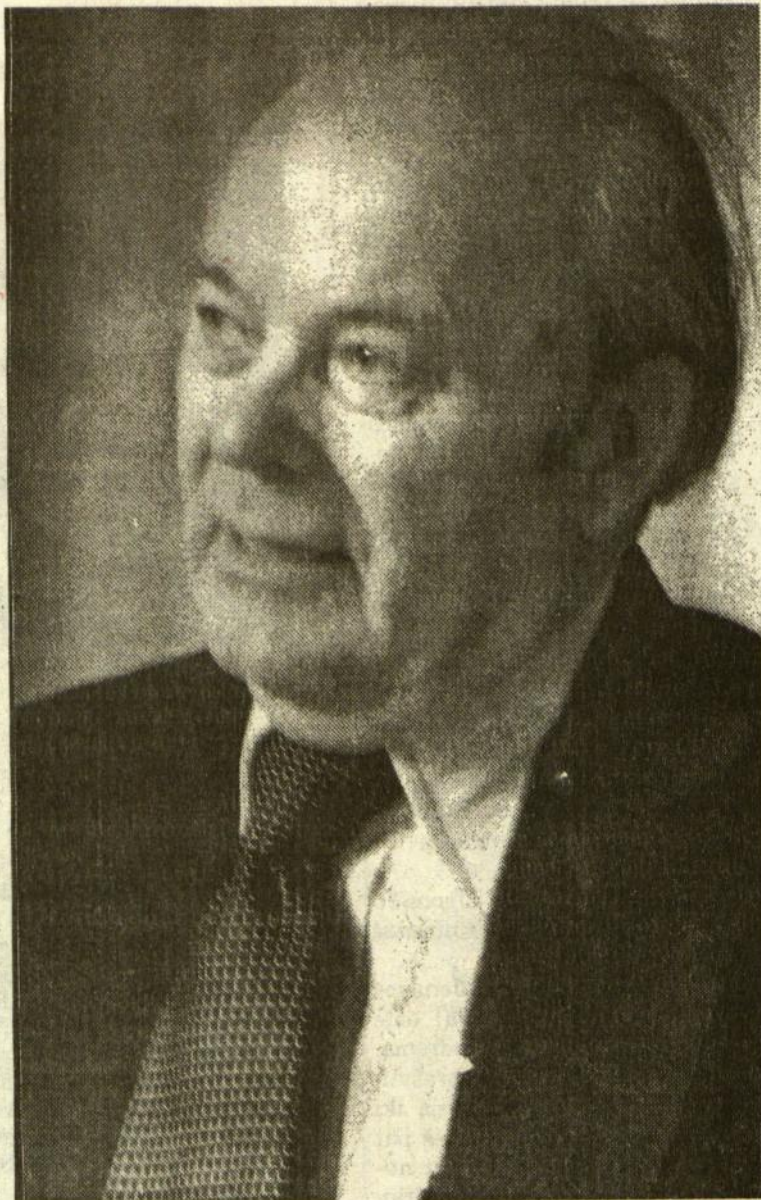
Užstalę pasakorius sekdamas pasakas, butas ir nebūtas istorijas. Vaikai ant pečiaus, tylūs kaip pelės po šluota, klausydavo, o suaugusieji protarpiais įsijungdavo į pasakojimo srautą, pridėdami savo komentarus. Ir taip visi ūturodavo, kol lempa, degalui nusekus, imdavo blusioti...

Šis, labai tolimoje praeityje nuskendusios, ūturonės vaizdas vėl išnyra, skaitant 1997 metais Vilniuje puošniai išleistą Jurgio Jankaus *Auksinį vabaliuką*.

Kad Jankus yra mūsų pasakorius „par excellence“, įrodinėti nereikia. Pradedant jo pirmąja knyga *Egzaminai*, keliaujant per nepakartojamą *Naktis ant morų* ar „Velnio bala“ puslapius, Jankaus — pasakotojo talentas patraukia, užburia ir prižiūri.

Bet Jankus pasakoja ne tik suaugusiems. Nemažai knygų autorius parašė vaikams. Kas iš mūsų, viduramžių, nesižavėjo *Vientautį berniukais*, *Po raganos kirviu*, *Pirmuoju rūpestiu*? Todėl dvigubai malonu, kad Lietuva pagerbė šį rašytoją — korifejų, išleidžiamą jo pasakų rinkinį.

Auksinį vabaliuką sudaro 15 įvairiais laikotarpiais parašytų pasakų. Penkios jų, mums Vokietijoje augusiems, pažįstamos iš laukto ir mylėto pokario laikraščio vaikams *Saulutė*, kitos jau sukurto Amerikos padangėje. Kaip autorius sako, „tėvai neturėjo ką sekt augantiems vaikams, prašydavo ma-

Jurgis Jankus

Vytauto Maželio nuotrauka

nes, ir aš šį tą parašydavau“. Keturių gi pasakų išspausdintos pirmą kartą iš rankraščių.

Ankstyvosios Jankaus pasakos labai artimos tautosakai. Jo kvaili, žmogaus apgaudinėjami velniai, jo raganos, kvailiai, medkirčiai ir elgetos — tai senojo Lietuvos kaimo, miškų ir uzburtų balų gyventojai. Jų idėjos ir motyvai — istorijoje nuskendusio romantiškojo so-

džiaus, kur realybė ir pasaka lengvai ir įtikimai persipindavo. Šios pasakos, tikrosios ūturonų šnekos, nukreiptos labiau į suaugusiųjų auditoriją. Šiais laikais tokios pasakos žavi pasakotojo sugebėjimu ir domina kūrėbingai pasiekta liaudies minties ir rašytojo talento sin-teze.

Vėlesnės Jankaus pasakos, kaip, pavyzdžiui, titulinė „Auksinis vabaliukas“, jau turi

mažai tautosakinių bruožų. Jos taikytos vaikiškai auditorijai, todėl ir pagrindiniai veikėjai — vaikai bei suasmeninti jų žaislai. Pasakos švelniai didaktinės: ir realios kasdienybės vaikai, ir jų fantastiški (kalbantys, judantys, galvojančios) žaislai siekia Gėrio, kovoja su Blogiu, jį arba pergudraudami, arba stodami atviro kovon.

Pasakų veiksmas, ar tai prasidėjęs trobelėje, ar tai kambaryje, miške ar lauke, greit nuriša į nuostabias fantazijos šalis: ežero dugną, ažuolo kelmą, žaislų dirbtuvę, padangių debes.

Čia rašytojas-pasakorius atsiskleidžia savo pamėgtame elemente. Jis pasakoja su meile, viską kreipdamas į laimingą pabaigą. Čia visur ir visada laimi Gėris.

Jankaus žodžiumas — kita gero pasakoriaus savybė. Kiek tose pasakose žodžių, žodelių, žodeliųčių! Kiek žavių mažiųjų daiktavardžių formų! Gaila tik, kad jau reti išsivijus vaikai galės juos perprasti ir jų skambesiu džiaugtis. Lietuvos vaikams šios pasakos bus žymiai artimesnės.

Apie *Auksinį vabaliuką* kalbant, būtų nuodėmė tylėti apie iliustracijas. Kiekviena jų — pasaka pasakoje. Spalvomis iliustracijomis neperkrautos — tik rugėjęs melsvumas ir šviesaus šokolado rusvumas. Bet, o, kaip jos kalba! Nuo usoto dėdės viršelyje (ant jo kėpurės telpa visos bažnytkaimis!) iki didžiakės pelėdos nešančios meškinuką žaliuką pas sergancią Aldutę, nuo katinio Murko, lošiančio kortomis su kiškiu Veidrodėliu, iki mažiausių užsklandų (kiekviena jų gali būti atskira iliustracija), dailininkė Diana Radavičiūtė šioms pasakoms davė karališką drabužį.

Auksinį vabaliuką užvertiant, negali nesistebėti, kaip, mes lie-tuviai, esame palaiminti kūrėbingais menininkais visose meno srityse. Menininkais, kaip rašytojas Jurgis Jankus, iš kurio „90-metės plunksnos“ tebe-plaukia brangūs lietuviškas žodis.

Nijolė Jankutė

KELIONĖ

Nijolė Jankutė Užubalienė

Onos Pajėdaitės nuotrauka ***

*Ta šviesioji — tai Alpha Centauri,
Sako bendrakeleivis. Jis astronomas.
Apačioj — ramus vandenynas.
Dar esu tavoj paralelėj.*

*Visgi didelė Žemė...
Bet aš vėl pas tave,
Kaip vaiduoklis sėdžiu ant laiptų
Ir žiūriu į Alpha Centauri.*

*Tartum durklas saulė į veidą —
Rytas kitoj pusėjė Žemės.
O aš ginčijuos su astronomu,
Kad mintis greitesnė už šviesą...*

ILGESIO PAMOKOS

*Dvi suglaustos kėdės ant gonkų
Dar girgžda — sudie!
O tu jau toli...
Tiktai kvėpalų aromatas,
Neišgerta kava
Ir laikrodžio greitos rodyklės.
Pavartyti vaikystės albumai,
Nuskintas erškėtrožės žiedas...*

*Taip mažai tekalbėta,
Dar mažiau pasakyta.
Tolis tartum pūkai sugeria žodžius.
Tik sudrėksta veidai,
Tik paglostomos rankos.*

*Vėl iš pradžių laukimas,
Kalendorių dienų užbraukimas...
Su ilgesiu dar neišmokau gyventi.*

*Diena kaip medis — kiekvienoj šakoj
Lyg paukščiai valandos sutūpę.
Sugaudęs laikrodžio dėžutės apvalion
Jas vakaras nukrės į upę.*

*Ir gaila bus to medžio, tos dienos,
Kuriai tiek valandų giedojai!
Naktis ateis rami, sūstos,
Kaip ta širdis, kur abejojo...*

ATRADIMAS

*Žilvičio žalios šakos dega
Vandens atšvaistų liepsnom.
Ir kaip nesudega tas medis,
Apkritęs žiežirbom karštom!*

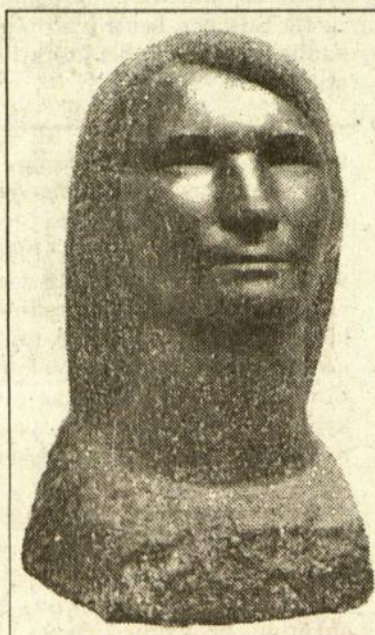
*Einu artyn basa kaip Mozė —
ar tu čia, Viešpatie, esi?
Širdis mana tave parodė
Vandens ir oro spindesį...*

AABS konferencija Bloomington, Indiana

RAMUNĖ KUBILIŪTĖ

Šešioliktoji baltistikos konferencija vyko birželio 19–21 dienomis Indiana universitete, Bloomington, Indianoje. Konferencijos rengėjai, Association for the Advancement of Baltic Studies (AABS). Konferencija gvildeno baltistikos temas ir reikalus iš tarptautinės perspektyvos („Baltic Issues in International Perspectives“). Maždaug 270 dalyvių iš viso pasaulio pristatė 120 temų, dalyvavo simpoziumuose, diskusijose. Dalyviai suplaukė iš Lietuvos, Latvijos, Estijos, JAV, Kanados, Meksikos, Islandijos, Švedijos, Australijos, Vokietijos, Anglijos, Prancūzijos. Sesijos paskirstytos įvairiomis temomis — istorija, politiniai mokslai, ekonomika, geografija, kultūra ir estetika, literatūra, lingvistika. Kaip paprastai, šioje konferencijoje vyko ir studentų darbų sekcija, nes AABS stipendijomis remia įvairių sričių studentų magistrų, daktarato ir šiaip projektų rezultatų pristatymus konferencijose. Pranešimai ir pokalbiai beveik be išimties vyko anglų kalba.

Kelios sesijos vyko tuo pačiu metu, tai reikėjo pasirinkti, kurioje sesijoje dalyvauti ir kurių kalbėtojų klausyti. Kai kuriais atvejais, kaip ir praeityje, konferencijose sekcijų priimti ir programoje įrašyti nepasirodė Bloomington'e. Kai kuriais at-

Ona Lipkaitė
Ievos Naginskaitės portretas, 1963

Iš parodos Lietuvos dailininkų sąjungos suvažiavime šių metų pavasarį Vilniuje

vejais jų paruoštus pranešimus skaitė kiti.

Konferencijos žiupsneliai

Estetikos, kultūros ir komunikacijos sekcijoje buvo progų išgirsti pranešimų ir dalyvauti apvalaus stalo diskusijose. Teko išgirsti apie folkloristų sunkumus sovietų okupacijos laikais. Bandoma prisiminti ištremtųjų rolę istorijos raidoje. Šiuo metu

Lietuvoje galvojama Rumšiškė-bių saugumas, rusų integracija Estijoje per šeštadienines mokyklas, slaptosios policijos archyvai Baltijos valstybėse, pilietinė tautinių mažumų, etninio identiteto klausimai.

Prekybos sesijoje diskutuojama nauja studentų karta Baltijos šalyse, įmonių nuomonės apie investavimą Baltijos valstybėse. Buvo apibūdinta apklausa, kurioje išaiškėjo, kokios Skandinavijos bendrovės yra įsikūrusios kuriose kraštuose, kokius sunkumus ir ateities perspektyvas jos mato.

Demokratijos reformos sesijoje gvildenami aptarnavimo kadrai (ypač Lietuvoje), teisės sistemos tradicijos Estijoje, ir pavyzdžiai, kaip dar kol kas policijos laboratorijos nesilaiko pasaulinių kokybės patikrinimo standartų ir darbuotojų kvalifikacijos paruošimo.

Vyko lingvistikos ir studentų sekcijos. Kai kurie pristatymai lyg gal ir netiko tose apibendrintose sesijose, kuriose jie at-sirado. Pavyzdžiui, įdomu buvo užtikti istorijos sesijoje išgirsti pristatymą apie latvių dainų simbolizmą įrodant užverbavimą, pažūras į dvarų šeimininkus.

Kai kurie pristatymai apie šių dienų gyvenimą ir rezultatus savo realizmu privertė tikrai pagalvoti. Viena pristatyme apibūdinami Anglijos pensijos amžiaus pabaltiečių pasisakymai, kaip jie priimami grįžę į

gimtuosius kraštus — tai jau ne jų namai. Viena pristatyme apie moterų sveikatos priežiūrą Latvijoje buvo įrodyta, kad pažangos dar reikia. Sveikatos darbuotojai kai kuriose klinikose dar negerbia savo pacienčių,

moterys dalinasi savo skaudžiais pergyvenimais gimdant savo vaikus. Kitame pristatyme teko girdėti apie užsienio bendroves, kurios nori gyvuoti Baltijos valstybėse. Jos patyrė, kad reikia išmokyti, kam pataikauti

(pavyzdžiui mafijai). Jos jau-tresnės Baltijos kraštų valdžių finansiniams patikrinimams, nes seka tarptautinius sąskaitų buhalterijos knygų sistemas. Jeigu nori toliau gyvuoti, užmoka joms užmestus mokesčius ir dažnai turi persiorientuoti keičiantis įstatymams, kurie jas vargina. Diskusijos kilo sesijoje, kur buvo apibūdintas buvusiųjų slaptosios policijos (KGB) archyvų bei senų partijų atstovų likimas po visą rytinę ir centrinę Europą. Archyvų išgabenimas, išlaikymas, likvidavimas ir prieinamumas paveikia valdancius sluoksnius, krašto reformas ir savarankiškumą, senosios tvarkos ar naujos įvedinimą, krašto ekonominę ateitį. Pagaliau, dar kitame pristatyme įdomu akademiškai patirti mūsų Baltijos kraštų turizmo veidą ir tikslus, atsižvelgiant į politinių etapų įtaką. Naudojant Estijos pavyzdį — kaip 1930 ar dabar apibūdinama Estija būsime turistams? Ar ją dabar pristatyti kaip baltų kraštą, kaip viduramžių istorijos palikimą, Rusijos itakos paveldėjantį kraštą, ar kaip natūralų kraštą, kurio ekologija, gamta ir kaimai turistams gali būti patrauklūs?

Kiti konferencijos momentai

Literatūros vakaras atšventė AABS trisdešimtąjį gimtadienį. Prieš programą — susipažinimo vakaras, kurio metu valgėme ir klausėmės senų latvių muzikos

Gintaras Martinionis

Ledų valgytoja, 1992
100 x 90 cm

Iš parodos Lietuvos dailininkų sąjungos suvažiavime šių metų pavasarį Vilniuje

(Nukelta į 4 psl.)

Knygos ...

• **GERVĖČIŲ PASAKOS.** Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 1997. Parengė Adelė Seselskytė. 566 puslapiai. Tiražas – 1500 egzempliorių.

Ši graži, ambicingos apimties knyga yra skiriama šviesiam Norberto Vėliaus atminimui. Adelės Seselskytės pratarinė skaitant paaiškėja, kokią centrinę rolę Norbertas Vėlius turėjo Gervėčių tautosakos tyrinėjime. 1970 m. birželio 1–14 d. Lietuvių kalbos ir literatūros institutas kartu su Baltarusijos menotyros, etnografijos ir folkloro institutu surengė tautosakos ekspediciją į Gervėčių apylinkę (ji yra Baltarusijoje, Gardino srityje, Astravo rajone). Ekspedicijai vadovavo Norbertas Vėlius. Užrašyta 4,386 įvairių lietuvių tautosakos žanrų koriniai, sudaryta 13 stambių tautosakos rinkinių, kuriuose yra 419 pasakų. Tų pačių metų rugpjūčio 2–8 dienomis Norbertas Vėlius vadovavo Paminklų apsaugos ir kraštotyros draugijos Vilniaus miesto skyriaus ekspedicijai į Gervėčių apylinkes. Tais pačiais metais kraštotyryninkų ekspedicijoje dalyvavo ir Lietuvos konservatorių dėsytai bei studentai. Jų sudarytuose aštuoniuose rinkiniuose be liaudies dainų randame ir nemažai pasakų, daugiausia su dainuojamaisiais intarpais.

1992 m. liepos 15–25 d. tautosaką Gervėčių apylinkės kaimuose rinko Panevėžio 12-osios vidurinės mokyklos mokiniai. Ekspedicijai vadovavo mokytoja Irena Savickienė, o kartu keliauvo ir jaunesiems rinkėjams patarė Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto vyresnioji mokslinė bendradarbė Adelė Seselskytė. Idomu, kad jos sudarytame ekspedicijos rinkinyje yra penkios pasakos, užrašytos iš tų pačių pateiktų kaip prieš 23 metus. Vėlesnieji jų papasakoti tekstai aiškiai rodo pasakas nykstant.

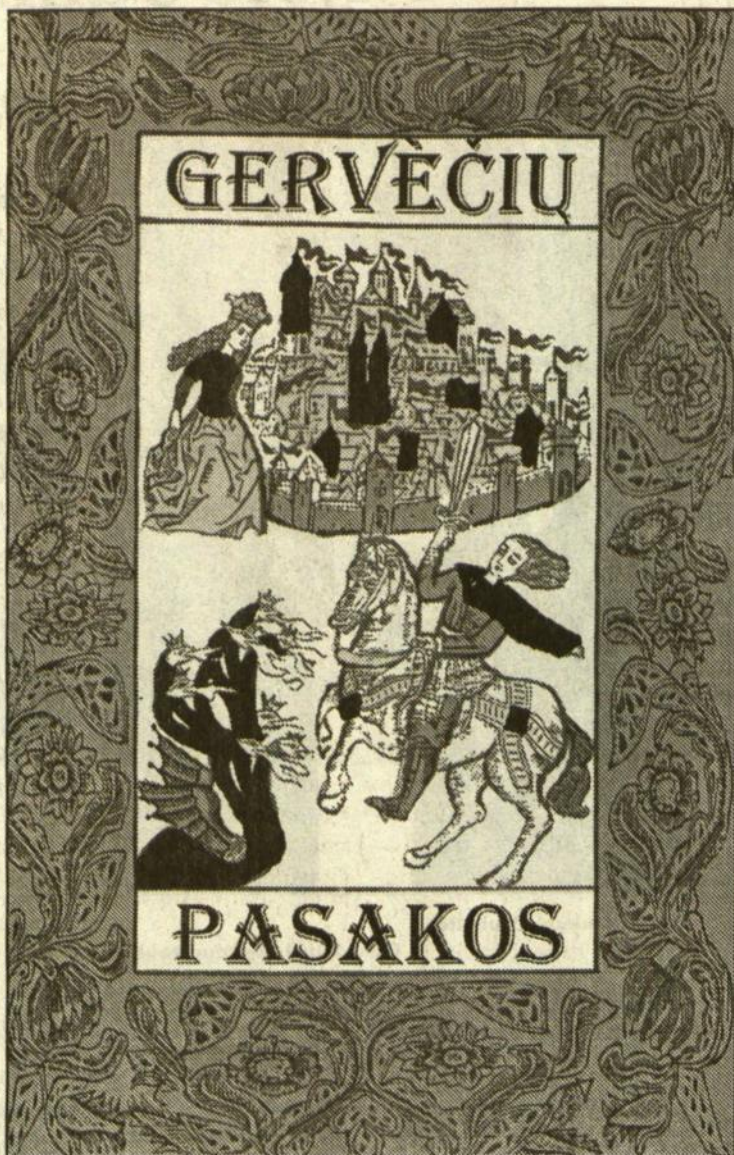
Visa Gervėčių apylinkėje surinkta lietuvių tautosaka saugoma Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto ir Muzikos akademijos rankraštytų fonduose. Tuose rankraštytiniuose rinkiniuose yra per 660 pasakų.

Leidinių „Gervėčių pasakos“ siekiama supažindinti etnologus, istorikus, kalbininkus, kitų sričių specialistus ir skaitytojus su apylinkės pasakų tradicija, jos žanrų įvairove, kūrinių turinio ir formos savitumais, archajiška vietine tarpe. Knyga sudaro 194 korinius.

Pasakos suskirstytos geografiniu principu: pateikiama pagal kaimus. Pradedama tais, kuriuose daugiausia užrašyta tekstų. Leidinio skyriai turi atitinkamų Gervėčių kaimų pavadinimus. Skyriuose koriniai grupuojami pagal pateiktąjį.

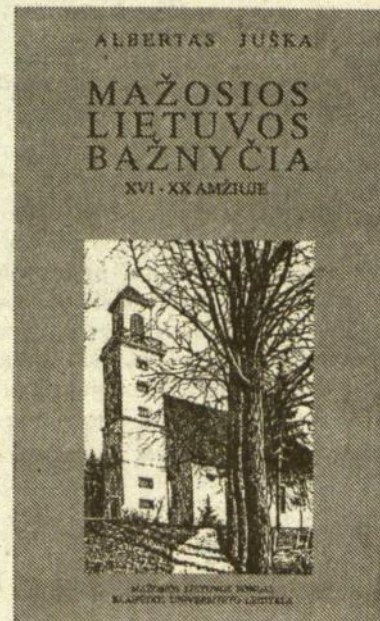
Leidinyje yra mokslinis, tad stengiamasi jame išlaikyti tekstų autentiškumą, jų užrašymo tikslumą. Medžiaga pateikiama remiantis archyvų rankraščiais, išlaikant rytų aukštųjų vilniškių (arba rytų dzūkų) pietinės dalies tarpe būdingos leksikos, morfologijos ir sintaksės formas, fonetikos ypatybes. Visų gervėtiškių kalba dėl ilgus dešimtmečius trukusios izoliacijos smarkiai paveikta vietinių gudų (baltarusių) tarmės, rečiau – lietuvių bendrinės kalbos. Tad ir pasakotojų kalboje daug slavizmų. Jie aiškinami žodynėlyje, kurį sudarė Adelė Seselskytė ir Aloyzas Vildugiris. Pasakų dainuojamųjų intarpų melodijas parengė Žilvilė Ramoškaitė-Sverdiolienė. Puošnų viršelį apipavidalino dailininkė Ramunė Vėliuvienė.

• **Albertas Juška. MAŽOSIOS LIETUVOS BAŽNYČIA XVI–XX AMŽIUJE.** Mažosios Lietuvos fondo XVI leidinys. Klaipėda: Klaipė-

dos universiteto leidykla, 1997. Redagavo Albinas Drukteinis. Dailininkas Algis Kliševičius. 782 puslapiai. Tiražas – 650 egzempliorių.

Knygoje apžvelgiama Mažosios Lietuvos Bažnyčios iki mūsų dienų. Primenamos lietuvių genties susiformavimo, liuteroniškųjų parapijų dalį sudarė liuteroniškios bendruomenės, kas per ilgus šimtmečius padėjo jiems išsaugoti tautinę savastį, kaip ilgainiui kito, mažėjo čia senųjų šio krašto gyvenčių skaičius. Kita esminė išvardytųjų autorių bėda – jų nagrinėjamas laikotarpis baigiasi XIX šimtmečiu. O juk religinis gyvenimas nenutrūko ne tik tarpukario metais, bet ir po Antrojo pasaulinio karo. Sovietinio gencido laikotarpiu visoms konfesijoms buvo sunku, bet keliakart sunkiau negausiai, kvalifikuotų dvasininkų netekusiai Evangeliskajai bendruomenei. Neturi būti pamiršta ši be galo sunki, alinanti liuteroniškios Bažnyčios kova už teisę išlikti!

Pratarinėje autorius komentuoja vokiečių istorikų darbus: „Mažosios Lietuvos evangelikų liuteronų Bažnyčios raidą įvairiu laiku yra nagrinėję vokiečiai Danielius Heinrichas Arnoldtas, Alfredas Boettcheris, Agathonas Harnochas, Christopharas Hartknochas, Wilhelmus Hubatschas, Franzas Tetzneris, lietuviai Kristupas Gydaitis, Vilius Gaigalaitis, Bronius Kvinklys ir kt. Užfiksavę parapijų steigimo, maldos namų statybos datas, čia dirbusių dvasininkų pavardes bei reikšmingiausius bendruomenių dvasinio gyvenimo įvykius, jie atliko labai reikšmingą darbą: gentis turi žinoti savo praeitį, savo nueitąjį kelią. Deja, vokiečių istorikai, religijos veikėjai (o kaip tik jie paliko išsamiausių darbų) maža dėmesio teskyrė liutoniškių bendruomenių gyvenimui. Kaip čia neprisiminti Vydūno žodžių: „Nežvelki į Tėvynę svetimųjų akimis – jie peikia, kas ne jų“. Mums labai svarbu įvertinti Mažosios Lietuvos liutoniškių pastangas išsaugoti gim-

tąją kalbą, nustatyti, kurią Klaipėdos, Tilžės, Ragainės, Įsruties apygardose įkurtųjų liutoniškiųjų parapijų dalį sudarė liutoniškios bendruomenės, kas per ilgus šimtmečius padėjo jiems išsaugoti tautinę savastį, kaip ilgainiui kito, mažėjo čia senųjų šio krašto gyvenčių skaičius. Kita esminė išvardytųjų autorių bėda – jų nagrinėjamas laikotarpis baigiasi XIX šimtmečiu. O juk religinis gyvenimas nenutrūko ne tik tarpukario metais, bet ir po Antrojo pasaulinio karo. Sovietinio gencido laikotarpiu visoms konfesijoms buvo sunku, bet keliakart sunkiau negausiai, kvalifikuotų dvasininkų netekusiai Evangeliskajai bendruomenei. Neturi būti pamiršta ši be galo sunki, alinanti liuteroniškios Bažnyčios kova už teisę išlikti!

Autorius paaiškina, kaip knyga sutvarkyta: „Pirmasis skyrius – Mažosios Lietuvos susidarymas“ primena liutoniškių, savitos etninės žmonių bendrijos, susiformavimo aplinkybes. Be šių žinių būtų sunku suvokti liuteroniškios Bažnyčios plėtotę šiame krašte. II–VIII skyriuose apžvelgiama parapijų steigimo, bažnyčių statybos seka, dvasininkų rengimas, religinė literatūra. Pastarajai skirta itin daug dėmesio: Mažoji Lietuva – knygos, spausdinto žodžio lopšys. Liuteroniškioji Bažnyčia neįsivaizduojama ir be surinkiminių veiklos. Nagrinėjant ją, stengiasi įžvelgti pietizmo specifiką Mažajoje Lietuvoje, ateinančioms kartoms išsaugoti žymiausių surinkiminių–sakytojų atminimą. Tollesniuose skyriuose pasakojama apie pastoracinę Bažnyčios veiklą tragiškiausiu šio krašto istorijos – Antrojo pasaulinio karo bei pokario – laikotarpiu. Antrąją knygos dalį sudaro Mažosios Lietuvos parapijų istorijos. Plačiau ar siauriau apibūdinta 162-jų bendruomenių raida, čia dirbę dvasininkai, jų įnašas į krašto dvasinę kultūrą.“

• **Bronė Lukauskaitė. PO RAŠOJANČIŲ MEDŽIŲ.** Kaunas: Atmintis, 1997. Ilustracijos Ignas Grigaliūnaitis. 96 puslapiai. Tiražas – 500 egzempliorių.

Eilėraščių rinkinys padalintas į keturias dalis: O lūkestis

tikras, Ledonešis, Sugrėbkit lapkričius, Nakties gomury. Kiekvienas skyrius įvedamas dailininkės piešiniu. Autorė istengia naudoti senąją dainų kalbą labai aktualiom dabarties temom (53 puslapyje):

*Gydo — pragydo
laukas ir kryžius,
svetur atgulę,
namo sugrįžę.*

*Sėdo — susėdo
už balto stalo,
nuplovė gėdą,
atgavo amą.*

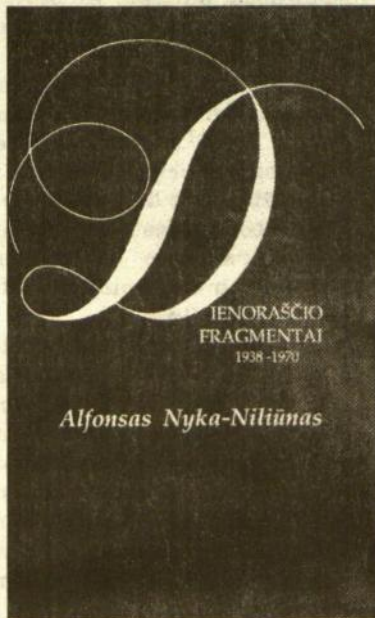
*Lijo — prilijo
dalybų švino...
Saugok, žalteli,
žemę — žemyną.*

• **Aleksandras Vitkus. LIETUVOS ISTORIJS CHRONOLOGJA.** Kaunas: Varpas, 1996. Dailininkas G. Pempė. 344 puslapiai. Tiražas – 5,000 egzempliorių.

Leidėjų santrauka sako: ši knyga apima įvykius nuo pirmųjų gyventojų pasirodymo Lietuvos teritorijoje iki 1995 metų, kai Lietuvos Didžioji kunigaikštystė buvo įjungta į Rusijos imperijos sudėtį. Tai parankinė knyga istorikams, istorijos mokytojams, visiems, kurie neabejingi savo tautos kultūrai.

Autorius apie save taip rašo: „Gimiau 1946 metais Kaune. Baigiau Kauno medicinos institutą (dabar akademija). Čia ir dirbu docentu. Tėvas yra išleisęs kelias knygas istorine tematika. Tai sudomino ir mane. Daug istorinių straipsnių esu paskelbęs žurnale „Mokslas ir gyvenimas“, laikraštyje „Voruta“ ir kt. Ši knyga taip pat gimė iš meilės Lietuvos nepartojamajai istorijai. Tikiu, kad ji sudomins bendrojo lavinimo moksleivius, akademinių jaunimą, istorikus.“

Juozas Skomskis „Dienoje“ rašo, kad Aleksandrui Vitkui buvusi lemtinga viena išvyka į Vengriją, kurios metu į jo rankas pakliuvo medžiaga apie tai, kaip jogailaičiai buvo įrašyti į Vengrijos karaliaus karūną. Tai buvo 1992 metais. O praėjusiais metais „Skomanto“ leidyklos nuotykių knygu konkurse jis laimėjo antrąją premiją už „Saulės moši“, kurį šį leidykla dar ketina išleisti. Pasak jo, daug medikų turi pomėgius – kas kuria eilėraščius, muziką, kas tapo, o jis savo gyvenimą paskyrė istorijai. Lietuva, nors būdama turtinga įvykių, tačiau iki šiolie neturėjo vientisą jų išdėstymą (chronologiją). Pasi-taiko, kad įvairių autorių parasytose knygose, vadovėliuose nurodomos skirtingos datos, dažnai visai nenurodomi šaltiniai. Todėl Aleksandras Vitkus iškelė sau tikslą – sudaryti tą įvykių chronologiją, kuri būtų kaip Lietuvos istorijos įvykių bei datų enciklopedija, prieinama visiems.

• **Alfonsas Nyka-Niliūnas. DIENORAŠČIO FRAGMENTAI 1938–1970.** Chicago: Algimanto Mackaus Knygų Leidimo Fondas, 1998. Apipavidalinimas Henrietas Vepšienė. 543 puslapiai. Tiražas

– 600 egzempliorių.

Gyvo žmogaus dienoraščių atspausdinimas surištas su aiškia dilema: Šią dilemą autorius bando išspręsti pastaba knygos pradžioje: „Skelbiamieji dienoraščio fragmentai (išskyrus dėl tam tikrų priežasčių praleistus įrašus arba jų dalis) yra ne atranka, bet visa, kas iš liečiamojo laikotarpio išliko.“ Skaitytojas elegantiškai perspėjamas: spausdinami tekstai yra nepilni. Ta pastaba literatūrinės kūrinio vertės nesumažina, bet perspėja skaitytoją knygą nelai-kyti istoriniu dokumentu. Ateities istorikų vardu reikia melsti autorius, kad dienoraščius atiduotų archyvuui saugoti, o mes galime skėnėtis šiais, kad ir nepilnais, bet su autoriaus dabartinėmis pastabomis taikliai komentuotais tekstais. Pavyzdžiui, 75-ame puslapyje, kuriame stebisi 1944 metų jaunų savimi, kuris per daug negalvodamas apie galimas pasėkas rašo apie konspiracinę veiklą kaip dramos kritikas apie blogai sukirptą scenos veiklą.

Kai kurie dienoraščio įrašai yra atbaigtos istorijos. Štai vienas iš jų, 1944 metų vasarą:

*Liepos 16
Naktį / prieš užmigant*

Tuo po vidudienio iš Jonavos pusės sovietų artilerija ėmė apšaudyti Kauno aerodromą. Galėjai sekti netoliese prašvilpantių sviedinių evoliuciją iki jų sprogimo Alekse. Prieš pat vakarą kanonada netikėtai nutilo, ir ją netrukus pakeitė taikingas vasaros nakties koncertas. Apie vienuoliktą kažkas pasibeldė į langą. Nueėjau pažiūrėti. Lauke stovėjo vokiečių kareivis, kokių dvidešimties metų šviesiaplaukis jaunuolis su šautuvu per petį ir lūpine armonele rankose. Jis mandagiai atsispašė už sutrukdydą. Pasijutęs be galo vienišas ir norėjęs su kuo nors pasikalbėti. Jis dar kartą atsispašęs. Kareivio vienvadė dažnai pasidaranti nebe-pakeliamas. Kalbėdamas kartas nuo karto vis papūsdavo ir armonele. Tik gerokai po vidurnakties, atsiminęs, kad turi prisistatyti į savo dalinį, atsisveikino ir dingo tamsioje.

Bandsiu užmigti.

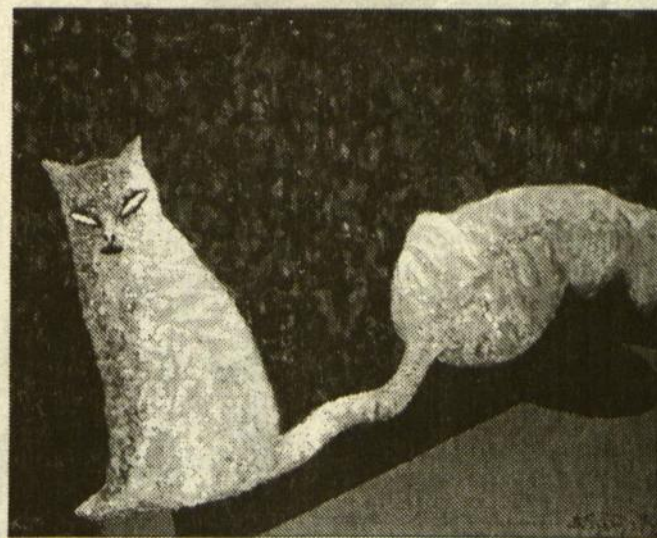
• **Algirdas Ažubalis. MATEMATIKA LIETUVIŠKOJE MOKYKLOJE (XIX A. PR. – 1940 M.).** Habilitacinis darbas socialinių mokslų (edukologijos) habilituoto daktaro laipsniui įgyti. Vilnius: Vilniaus Technikos Universitetas, 1995. 96 puslapiai.

Kukli, bet įdomi, maža knygutė apie tai, kaip Lietuvoje vystėsi matematikos pedagogika. Autorius mato keturis etapus.

Pirmajame (iki 1864 m.) parapišose mokyklose bei bakalorijose mokyta skaityti, kai kur ir rašyti lietuviškai. Pasirodė nemaža elementorių. Tačiau nepavyko išleisti lietuviškos aritmetikos vadovėlio (nors buvo parengti du), nes Vilniaus švietimo apygardoje susibūrę nuoseklieji Edukacinės komisijos tradicijų tęsėjai lenkų šovinis-tai, sutikdami, kad lietuviški elementoriai reikalingi, kitus dalykus reikalavo mokyti lenkiškai.

Antrajame etape (1864–1904) pradėjo formuotis gausnės lietuvių inteligentija, o su ja – ir lietuviška pedagoginė mintis. Slaptosiose daraktorių mokyklose teko dirbti kur kas sunkesnėmis sąlygomis, negu pirmojo etapo lietuviškose mokyklose, tačiau vis labiau juntamas poreikis taikyti įvairesnius mokymo metodus, mokyti daugiau dalykų, jų tarpe – ir aritmetikos. Jau bandyta formuluoti aritmetikos mokymo tikslus, sieti mokymą su gyvenimu, taikyti probleminių mokymo ele-

WORLD LITERATURE TODAY

SPRING 1998

THE BALTIC LITERATURES IN THE 1990S

• **WORLD LITERATURE TODAY.** A Literary Quarterly of The University of Oklahoma. Įsteigtas 1927 metais, anksčiau „Book Abroad“. Redaktorius: William Riggan. Volume 72, Number 2, Spring 1998. Leidžiamas keturis kartus per metus. Prenumerata – 35 doleriai metams. Užsakoma: World Literature Today, 630 Parrington Oval, University of Oklahoma, Norman, Oklahoma 73069.

Šis numeris skirtas baltų literatūros apžvalgai. Įvadą rašo žurnalo vyriausiasis redaktorius William Riggan, apžvelgdamas ilgametio žurnalo redaktoriaus esto Ivar Ivask darbą ir ligšiolinį baltų literatūros kelią – sovietinės okupacijos metu ir nuo tada. Pagrindinį straipsnį apie posovietinę lietuvių literatūrą pateikia Rimvydas Šilbajoris. Jonas Zdanys komentuoja Druskininkų poetus, Violeta Kelertienė nagrinėja posovietinę lietuvių prozą, ieškodama joje „savęs“ ir „kito“ suvokčių. Donata Mitaitė analizuoja Nijolės Miliauskaitės ir Tomo Venclovos poeziją. Latvių ir estų posovietinei literatūrai skirta daug žurnalo puslapių, kaip ir tolimesniems žurnalo skyriams, kuriuose aprėpiama ne tik Europos, bet ir įvairių pasaulio šalių kalbų bei literatūrų studijos.

mentus. Matematikos žinių ir mokymo lietuviškai reikšmė jau suvokta pakankamai gerai.

Trečiajame etape (1904–1918) mokyklą ir vadovėlių autorius veikia pedagoginės ir metodinės idėjos, atėjusios ne tik iš Rusijos ir Lenkijos, bet ir iš Vakarų Europos. Toliau plečiamas mokymo ryšys su gyvenimu, pasi-rodo užuominos apie mokymo diferencijavimą.

Ketvirtajame etape (1918–1940) sukurta darni, gerai valdoma ir funkcionuojanti švietimo sistema nuo pradinėjų iki aukštųjų mokyklų. Gyvai ir energingai perimamos Vakarų Europos ir JAV pedagoginės idėjos, formuojasi savo pedagogikos ir metodikos mokykla. Sekant Meranės programa, Felix Klein idėjomis, imta remtis funkcijos sąvoka, pradėta dėstyti aukštosios matematikos pradžios, daugiau vartojama vaizdinių priemonių, ypač remiamasi grafiniu vaizdavimu. Z. Balučio algebros vadovėliai buvo pirmieji Europoje, kuriuose nuosekliausiai remtasi funkcijos sąvoka. Vyravo nuomonė, kad geras matematikos mokymas – svarbi sąlyga valstybei, neturintčiai naudingųjų iškasenų, klestėti, remiantis vien intelektualiniu potencialu. To reikia siekti ir dabar.

AABS konferencija

(Atkelta iš 3 psl.)

instrumentų grojimo. Literatūros vakaras buvo tuo įdomus, kad Šiaurės Amerikoje gyvenantys rašytojai kūrė angliškai, naudodamiesi savo patirtimi. Buvo juokų ir ašarų tą vakarą, kai klausėmės latvių Agatės Nėsaulės ir Karlis Jirgens, estės Linda Kivi, lietuvių Irena Rušenės ir Antanas Šileika. Girdėjome jų tikrus ir sugalvotus prisiminimus iš jaunystės gyvenant imigrantų šeimose. Vakaro pravedė Violeta Kelertienė ir patys autoriai pažymėjo savo išspausdintus darbus, išleistas knygas.

Konferencijos banketas atšventė pasikeitimus – AABS pirmininkė Violeta Kelertienė perleido pareigas naujam pirmininkui Thomas Palm. Sąjungos įstaiga kelsis iš New Jersey į Oregon valstiją. Ilgametis sąjungos įstaigos administratorių Janis Gaigulis išsėna į užsitarautą pensiją. Thomas Palm savo įvedinimo žodžio metu paryškino, kiek šių dienų pasaulis pasikeitė nuo anų laikų – jo krašto Estijos pažėnkinimas Internetu labai gausus. Galima rasti akademinių ir biznio tinklalapių, galima rasti turistinių informacijų, valdžios duomenų. Banketo pabaigoje neseniai įsteigtas lietuvių etninis ansamblis „Deltia“ atliko dainos, muzikos ir senovinių šokių programą. Tai Chicagoje įsikūręs naujasis Lietuvos atvykusių dalyvių ansamblis, kurio vedėja yra Eglė Ivinskienė.

Konferencija užsibaigė AABS narių susirinkimu, kuriame ne visiems teko dalyvauti. Tokiuose susirinkimuose diskutuojami einamieji reikalai. Reikia tikėtis, kad AABS aplinkraštyje bus susumuota susirinkimo eiga, surašyti visų banketo pažymėtų asmenų pavardės. Suvažiavusieji buvo labai patenkinti Indiana University patalpomis, nors atskridusiems iš toliau gal buvo gana sudėtinga atvykti į Bloomington. Teko girdėti, kad sekanti AABS konferencija bus 2000 metais, kad konferenciją gal globos University of Maryland.

Lietuva, Latvija ir Estija dar bręsta atkuriamajame laikotarpyje. Tačiau jų istorija, politika, lingvistika ir kitais reikalais rūpinasi ne tik tų kilmės asmenys abipus Atlanto, bet ir nauja karta akademiškai nusiteikusių žmonių, kurie AABS rėmuose randa draugiškumą, akademi-nių ryšių, ir progos pasidalinti savo mintimis bei žiniomis. Tegul AABS toliau gyvuoja!